

Toespraak Dodenherdenking zaterdag 4 mei 2019
Door Jeroen van den Eijnde, directeur Nationaal Monument Kamp Vught

Excellenties, dames en heren,

Graag heet ik u allen welkom bij de jaarlijkse dodenherdenking op het terrein van Nationaal Monument Kamp Vught. Een hartelijk welkom voor u allen, als betrokkene of belangstellende hier aanwezig. Met uw aanwezigheid toont u aan dat de doelstellingen van Nationaal Monument Kamp Vught én de overtuiging van het belang om stil te staan bij de gebeurtenissen uit 1939-1945 nog steeds door velen in deze samenleving ondersteund worden.

Het kan u nauwelijks zijn ontgaan. Nationaal Monument Kamp Vught vernieuwt.

Het herinneringscentrum bouwt voor de toekomst.

Maar laten we niet vergeten:

Nationaal Monument Kamp Vught is gebouwd op het leed van vele slachtoffers.

Én op de wilskracht, overlevingsdrang, idealen en het optimisme van de overlevenden.

Het zijn die overlevenden geweest, die mij met hun verhalen, hun levenshouding en bijzondere uitspraken in de afgelopen decennia meer hebben geleerd dan wie of wat dan ook.

Zo bijvoorbeeld de nu 92-jarige Beppie Ottenbros-Bosboom, overlevende van Vught, Auschwitz en Ravensbrück en vandaag - zoals ieder jaar - in ons midden. Zij is vanwege haar oorlogservaringen door het leven getekend, maar zegt ook: "Ik zeg altijd wat ik wil omdat ik tweeënhalf jaar mijn mond dicht heb moeten houden."

En ik denk aan oud-gevangene Hebe Kohlbrugge, in 2016 op 102-jarige leeftijd overleden, die eens zei: "Toen ik in kamp Vught kwam kreeg ik een nummer, maar het hangt altijd van jezelf af, of je ook een nummer wordt." Maar het hangt altijd van jezelf af, of je ook een nummer wordt...

Dit najaar zullen wij in Zuid-Nederland vieren dat wij 75 jaar geleden verlost werden van bijna vier en een half jaar bezetting, terreur en vervolging.

Vandaag de dag leven wij nog altijd in vrijheid. Maar wat betekent dat?

In mijn ogen betekent dat in ieder geval, dat er ook grenzen zijn. En één van die grenzen wordt zeker overschreden, wanneer de vrijheid van anderen om ánders te zijn of te denken dan jij, bedreigd wordt.

De vrijheid van meningsuiting wordt de laatste tijd nogal eens verward met de vrijheid om te dreigen en bedreigen. Zoals onlangs nog medewerkers van onze collega-instelling in Westerbork moesten ervaren.

Waar zijn in deze tijd van zwart-wit denken en bewuste polarisatie ons inlevingsvermogen, onze mildheid en tolerantie gebleven?

Ik denk opnieuw graag terug aan wat oud-gevangenen mij zeiden. Ali Aukes-Roemeling bijvoorbeeld, als 21-jarige jonge vrouw uit het Groningse Scheemda opeens in een wereld achter prikkeldraad terecht gekomen die haar tot dan wezensvreemd was: “Al die ervaringen hebben me milder en toleranter gemaakt. Ik heb er een groter inlevingsvermogen door gekregen.”

Of Jaap van Mesdag, 20 jaar oud toen hij op 17 januari 1943 in kamp Vught belandde, na een mislukte poging om per kano de vrijheid in Engeland te bereiken: “Wat ik heb overgehouden uit de tijd in de kampen? Dat is in het kort: begrip voor de mening van anderen, geweldige vrienden en een groot relativiseringsvermogen.”

Persoonlijk heb ik eigenlijk nooit oud-gevangenen ontmoet en gesproken, die na hun ervaringen alleen in zwart en wit konden spreken over hun medemens.

Laat voor iedereen een bezoek juist aan plekken als deze een wake-up call zijn. Laten wij ons spiegelen aan al die onderling zo verschillende mensen, die toen hier achter prikkeldraad verdwenen omdat zij zeiden ‘ik laat mijzelf niet tot nummer maken’ en ook ‘ik laat mijzelf niet de mond snoeren’. Graag benadrukken wij het belang van morele moed.

Deze houding bevat een aantal kernelementen: eerlijkheid; rechtvaardigheid, respect, verantwoordelijkheid en medemenselijkheid. Eigenschappen die van alle tijden horen te zijn en aansluiten bij waar Nationaal Monument Kamp Vught voor wil staan.

Deze begrippen staan aan de basis van een levenshouding die vrijheid in samenhang met verantwoordelijkheid kan zien en die ervoor zorgt dat we de ander een hand kunnen reiken.

Wat niet gaat met een gebalde vuist.

Een vrijheid die niet bestaat bij de gratie van muren die we hebben gebouwd, maar dankzij deuren die wij hebben geopend.

En zo blijft onverkort van kracht, het motto van ons herinneringswerk bij Nationaal Monument Kamp Vught, dat wij al zo lang met overtuiging voeren en doorgeven:

Herdenken is nadenken!